

zöld ki az angol beutazáshoz szükséges orosz kiutazási vízumot. Dános Lászlóné 6 éve nem látta a fiát, aki most 3 heti szabadságot kapott az angol hadseregtől. Dános Lászlóné címe: Hunyadi János út 18. Nagyon leköteleznél, ha kérésének eleget tudnál tenni.

Szívélyesen üdvözöl

PIL 274. f. 10/10. 6. e. (eredeti)

¹ Párizsban ekkor folytak a béketárgyalások. A magyar békedelegáció első csoportja július 24-én utazott el Budapestről, Gyöngyösi külügyminiszter augusztus 8-án követte őket. Az augusztus 14-i *Népszava* szerint „Károlyi Mihály megérkezett Párizsba és nyomban felkereste párizsi barátait. Tárgyalásokba bocsátkozott, hogy a magyar ügyet Párizsban a békekonferencia résztvevőinél támogassa és előmozdítsa”. Károlyi nem volt a hivatalos delegáció tagja, csak tanácsadóként szerepelt. Augusztus 22-én tárgyalta Jan Masaryk csehszlovák és Tatarescu román külügyminiszterrel, valamint a jugoszláv delegációt vezető Kardeljjelel. Ugyancsak 22-én találkozott az azzal, nem hivatalosan érkezett Szakasitscsal. Masaryknál ő sem tudott eredményt elérni (határkiigazítást kért tőle a lakosságcsere kompenzálására), de Masaryk közölte, örülne, ha Károlyit neveznék ki prágai követnek.

Károlyi kiküldetésének gondolatát a jelek szerint az SZDP vetette fel. Július 18-án Nádass József javasolta Szakasitsnak – talán Böhm tanácsára –, hogy kérjék fel „Károlyit... július 29-e körül induljon Londonból Párizson át hazafelé és tartózkodjék ott Párizsban a béketárgyalások alatt legalább egy ideig”. Szakasits ezt megbeszélte Szalai Sándorral, a párt külügyi osztályvezetőjével, és mindketten jónak látták Károlyi párizsi útját, mégpedig „kelő propagandával”.

261. HAVAS ENDRE KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Dénesfa, 1946. augusztus 14.)

Kedves Elnök Úr,

Hosszas utazgatás után augusztus 8-án csütörtökön este érkeztem Budapestre. Minden koffert, holmit rendben hazahoztam, amire nagyon büszke vagyok.

Csütörtöktől hétfőig leszaladgáltam a lábam, hogy mindent elintézhessenek, s végre eljöhessek Dénesfára pihenni. Most a sok hercehurca után a szép parkban írom ezt a levelet. A grófnőt és a családomat remek színben találtam. A grófnőt teljesen felvidította az örömhír. Mint ahogy a táviratomban már jeleztem, Béla¹ útban van hazafelé. Néhány napot még itt maradok, s azután megyünk vissza az izgalmak közé.

Időközben az Elnök Úr bizonyára megkapta a táviratomat s Nagy Ferenc miniszterelnök táviratát is. Nagy Ferenc táviratáról az újságok is hírt adtak, s így az Elnök Úr párizsi utazása, noha magánjellegű, bizonyos fokig hivatalos patinát kap. Tulajdonképpen ez volt a cél.

Mellékelten küldöm a „Szabadság”-nak adott interview-mat. Természetesen minden szóra kínosan ügyeltem, s még a párizsi utat sem említettem, mert nem tudom, hogy az Elnök Úr végül is elszánta-e magát az útra. A hazatérést óvatosan „szeptemberre” jeleztem. El sem mondhatom, hogy milyen fontos ennek az időpontnak a betartása. A reakció tényleg a legvadabb híreket terjesztette az Elnök Úrral kapcsolatban, s miután eredetileg három héten belül várták vissza, a legtöbben befejezett tényként vették, hogy „Károlyi Mihály megundorodott mindentől”.

A három vezető politikussal azonnal érintkezést kerestem. Szakasits hidegen fogadott. Ő nem mondta meg, hogy mi bántja, de Kéthly erősen kifakadt a prágai út ellen, s így nyilvánvalóan ez a sértődés oka.

Zokon vettem, hogy az Elnök Úr előzőleg nem beszélt át a dolgokat Szakasitscsal. Ebben bizonyos fokig igazuk van. Én már akkor megmondottam az Elnök Úrnak, hogy Szakasitsnak és Rákosinak szólnia kellett volna. Rákosiéknál nem tapasztaltam sértődést, de ez nem jelent semmit, mert ők fegyelmesebbek. Az angolos távozás már csak azért is hiba volt, mert Szakasits szerint az Elnök Úr feltételeit a rendkívüli követté való kine-

vezés kérdésében azonnal teljesítették, s így Sz. nem is érti, hogy az Elnök Úr miért tért vissza erre a Bedével küldött levélben. A levélre sem ő, sem Rákosi nem válaszoltak, mert Bede azonnal elutazott, s nem is volt alkalmuk vele újra találkozni. Mindent egybevetve a szocdemek nagyon kímértek és feltűnően kellemetlenek voltak. Ez nekem is szólhatott, mert állítólag Molnár Kálmán intrikált ellenem, de az sem lehetetlen, hogy Bede keverte a kártyát. Egyébként Molnár Kálmán szemben nagyon kedves, és az Elnök úr ügyében sokat fáradozik. Másoktól hallom, hogy engem mindenütt szid. Ez lehet féltékenység is. Nagy Ferenc kérésemre azonnal hajlandó volt sürgönyözni, s általában ő is, Rákosi is, Szakasits is fontosnak tartják, hogy az Elnök Úr Párizsban a kulisszák mögött próbáljon segíteni. A béke nagyon rosszul áll, és itthon a rossz békének súlyos hatása lesz. Most, hogy az infláció idegessége megszűnt és a forint stabilizáció csodálatos sikerrel járt, van bizalom, s ez a fontos, az emberek figyelve a békére terelődött. Mindenáron meg kell akadályozni a magyarok kitelepítését, mert ez katasztrofális hatással volna gazdaságilag is. Nem is tudom, hogy mint lehetne ezt a kérdést megoldani.

Budapesten az élelem aránylag olcsón kapható, de az ipari cikkek drágák, és ez a falun elégedetlenséget szül. Azonkívül falun még alig van forint, ami szintén nehézségeket okoz. Ittlétem alatt tanulmányozni fogom a falu helyzetét. Márta rengeteg érdekeset mesél.

Most nem akarom a levelet elhúzni, mert a levélnek el kell mennie. Szeretném, ha az Elnök úr pesti címemre rögtön írna és értesítene a teendőkről. Tudni szeretném, hogy valóban átment-e Párizsba. A levelet Bölöni címére küldtem, mert legrosszabb esetben ő tovább küldi Londonba. Szerintem a párizsi út elengedhetetlenül szükséges. Sikertelenség esetén amúgy sem az Elnök úr fogja viselni az ódiomot, viszont azt a magyar közvélemény rossz néven venné, ha a döntő pillanatban nem próbálna meg segíteni.

Beck Salamonnal beszéltem. A következőket üzeni: 1. a villára a szerződést a minisztérium megkötötte, és az építkezés megindult;² 2. az Egyetem utcai palota ügyében a napokban érkezik a polgármesternél; 3. a földbirtokigénylés, a forrás, fürdő, üveggyár mentesítési kérvénye benyújtott.

Molnár Kálmán szerint Beck nem jó gyakorlati ügyvéd. Kell mellé egy aktív ember. Egy Reismann nevű ügyvéd szerint sok olyan vagyontárgy van, amiről az Elnök úr nem is tud.

Az Elnök úr levelét és chicagói sürgönyt éppen elutazásom előtt megkaptam. Mi-helyt hazamegyek, hozzálatok a munkához. Természetesen ügyesen kell megcsinálni, és nem szabad erős hangot megütni. Már tudom, hogy hol kell összeszedni az anyagot. A vázlatot már megcsináltam.

A rádió állás még nincs meg. Lehet, hogy szükségem lesz az Elnök úr közbelépésére, noha Schöpflin barátom szerint 95%-ban biztosítva van.

Még csak annyit, hogy a hangulat sokkal jobb. Csak a zsidókérdés miatt van izgalom. A miskolci pogrom nagy port kavart fel. Szerencsétlen ügy. A stabilizáció talán az antiszemizmust enyhíteni fogja.

Budapestről újra fogok írni, de előzőleg tudnom kell, hogy az Elnök úr hol van.

Hatvanyné vérig van sértve. Hatvanyt mégis meghívta az egyetem. Úgy érzi, hogy az Elnök úr ezért a kisujját sem mozgatta meg, sőt teljesen cserbenhagyta őket. Az Elnök-nének azt üzenem, hogy kár ellenségeket gyűjteni.

Egyébként az Elnök-nének nagy tekintélye van itt. A Manchester Guardian levélnek nagy visszhangja volt.

Czirákyék igazán nagyon kedvesek. Hálás vagyok nekik, hogy a gyerek ilyen jól nyaralhatott. Gábor nagyszerűen fejlődik. Rengeteget beszél és korához képest feltűnően értelmes.

Az Elnök-nét és Judithot sok szeretettel üdvözlöm.

Az Elnök urat nemcsak sok szeretettel üdvözlöm, de nem mulaszthatom el megjegyezni, hogy szinte már félelbernek érzem magam, ha nem vagyok Magával.

Havas Endre

Mellékeltem egy levelet a grófnőtől.

Nagyon várják ide Elnök úrékat. A park nagyon szép, a koszt kitűnő. Az elnöknének is jó lesz egy kicsit pihenni.

Pesti címem: VII. Damjanich u. 32. IV. 2.

Történeti Hivatal K 747 (egykorú másolat)

¹ Cziráky Béla. L. e kötet 263., 270. sz. levelét.

² Beck Salamon jogász, Károlyinak hazatérése után jogi képviselője volt. A Gárdonyi utcai villáról van szó, ahol Károlyiék 1946–47-ben laktak.

262. JÁSZI OSZKÁR KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Oberlin, 1946. augusztus 24.)

Mélyen tisztelt és kedves Barátom!

Augusztus 6. nehezen várt leveled nagy örömet okozott nekem. Tiszta, világos és pontos képét adtad az otthoni „demokráciának”, nagy bajainak és nehézségeinek. Mindezek dacára boldoggá tett diadalutad és személyiségednek gyorsan növekedő elismertsége és tekintélye. És mindenekfelett a Te felemelkedésed a pártok fölé és [a] szokványos dogmák nyomasztó légköre fölé nagy és biztató ígéret a jövő számára. A grófnő szép és jelentékeny szerepe ugyancsak felbátorító. Az is egy kellemes mellékterméke a helyzetnek, hogy köszvényed oly hirtelen elmúlt. (Ennek értékét élénken érzem, amikor arthritikus térdeim elkészerítik napi rövid sétámat.)

Szükségtelen mondani, hogy az általános helyzetet illetőleg a nagy dolgokban egyetértünk. Úgy látom, hogy nem ismered a Foreign Affairs-be írt cikkemet, mely kb. ugyanezeket a pontokat hangsúlyozza. (Egyidejűleg elküldöm Neked.) E megegyezések dacára eltérnek véleményeink fontos kérdésekben. Alig hiszem, hogy a gyakorlatban együtt tudnánk működni. Csak zavarom utadat. Szerencsére erre nem kerülhet a sor, mivel álláspontom változatlan, hogy csak mint kutató, turista, barát és elvi dolgok magyarázója és mint véglegesen amerikai állampolgár látogatnék el a Duna partjaira. Te még mindig túlságosan marxista és én túlságosan individualista vagyunk [sic!], hogysem a gyakorlati politika útjain együtt mehettünk egymás zavarása nélkül.

Csak néhány ilyen ellentétet akarnék felemlíteni:

1. Persze a szomszéd államokba való bekapcsolódás (helyesebben a velük való integráció) továbbra is a mi sorsdöntő problémánk. Ámde a képzelhetően legrosszabb taktika erre az, hogy kis imperialista nacionalista szomszédaink minden pofonját aláztatatosan fogadjuk és tisztelettel nyugtázzuk és fascistáknak bélyegezzük azokat, akik e gyalázatosságok alatt feljajdulnak. Ez mindenekfelett egy erkölcsi szempont. Mi, akik az Apponyiak, a Tiszák, a Bánffyak, a Horthyék nemzetiségi politikáját megbélyegeztük, hitelüket veszített emberek volnánk, ha a kis cseh rablók üzelmeit szó nélkül túrnók el.

Tehát igenis a világ közvéleménye előtt el kell ítélnünk keményen az új nemzetiségi politika infámiáit, melyek ezerszer rosszabbak, mint az Apponyié. Az államférfias bölcsesség abban állana, hogy a megkínzott magyarságot egyben figyelmeztessük, hogy